

АЛЛА ХОМЕНКО, ТЕТЯНА ЗАЛИВЧА

(Полтава)

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ У ТВОРЧОСТІ ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ ПОЛТАВЩИНИ

Проаналізовано проблему професійної компетентності вчителя у педагогічній спадщині М. Остроградського та Г. Ващенка, обґрунтовано необхідність відродження ціннісно-змістовного духовного потенціалу вчителя. Розкрито сутність, структуру та шляхи становлення професійної компетентності сучасного вчителя в контексті світоглядної позиції на освіту людини М. Остроградського та духовно-моральної парадигми виховання Г. Ваценка.

***Ключові слова:** М. Остроградський, Г. Ващенко, професійна компетентність учителя, освіта, національне виховання, духовно-моральна парадигма.*

Розвиток сучасної освіти України спрямований на утвердження національних цінностей у змісті навчання й виховання підростаючого покоління та одночасно на інтеграцію в європейський і світовий освітній простір. Зміни соціально-економічного й духовно-морального життя суспільства зумовлюють необхідність обґрунтування нових концептуальних положень розвитку вітчизняної освіти, які детермінуються доцільним поєднанням освітніх інновацій та кращих традицій вітчизняної та світової педагогічної думки. У зв'язку з цим вивчення педагогічної спадщини видатних педагогів минулого дозволяє у цілісній єдності забезпечувати наступність історико-педагогічного процесу.

Ключовою фігурою сучасних процесів модернізації системи національного виховання, безперечно, є вчитель, чий рівень професійної та особистісної культури має забезпечувати дієвість виховуючих перетворень. Нові вимоги до професіоналізму педагога ставлять на порядок денний завдання суттєвих змін у методології, технології, змісті безперервної педагогічної освіти, приведення їх у відповідність до освітніх і культурних реалій сьогодення. Проте найголовнішим все ж залишається питання професійної й особистісної компетентності вчителя щодо якості організації навчально-виховного процесу в сучасному загальноосвітньому закладі.

Історико-ретроспективний та логіко-порівняльний аналіз показує, що проблема професійної компетентності вчителя завжди стояла в центрі уваги широкого педагогічного загалу й була предметом численних наукових розвідок.

Вона досліджувалася за такими напрямками: методолого-теоретичні засади розвитку професійної компетентності вчителя (О. Бондар, О. Виговська, Б. Вульф, Н. Галеева, М. Головань, М. Камінська, М. Лук'янова, В. Орлов, О. Романова, В. Сластьонін, Б. Фішман, Ф. Ялалов); теоретико-методичні аспекти становлення професіоналізму вчителя (І. Андреева, К. Віаніс-Трофименко, Л. Волик, Т. Волобуєва, Л. Іванова, М. Калашнікова, О. Онаць, О. Пастюк, М. Питанова, О. Ситник, Т. Хлебнікова, К. Юр'єва); історичний аспект проблеми (Н. Жидкова, О. Передерій, Н. Сороко) та ін.

Компетентність визначається педагогічною наукою [3; 4; 7; 10] як інтегральний соціально-особистісно-поведінковий феномен, що поєднує в собі мотиваційно-ціннісний, когнітивний і діяльнісний компоненти. У більшості європейських країн вона є показником, що найбільшою мірою відповідає сучасним вимогам

здійснення вчителем своєї професійної місії і визначається як здатність особистості вчителя кваліфіковано й ефективно діяти не тільки в стандартних умовах, але й вирішувати професійні завдання в ситуаціях, що вимагають творчого підходу.

Також професійна компетентність учителя включає методологічну, психолого-педагогічну, спеціально-предметну і методичну складові [4; 7]. Проте, на наш погляд, всі вони є похідними від його світоглядної компетенції, яка визначає вектор особистісного зростання вчителя як Людини, Громадянина і Професіонала. Як показують результати сучасних наукових досліджень (К. Віаніс-Трофименко, Т. Волобуєва, М. Калашнікова, О. Онаць, О. Ситник), комплекс сформованих ключових світоглядних компетенцій представлений у житті вчителя соціальною, економічною, полікультурною, інформаційно-комунікативною, політико-правовою, еколого-валеологічною, а також компетентністю в сфері особистісного життя.

Професійну компетентність учителя видатні педагоги Полтавщини – М. Остроградський, Г. Ващенко, імена яких увійшли в історію вітчизняної й світової педагогічної думки, вважали головною рушійною силою педагогічного процесу, вагомим чинником формування дитячої особистості, критерієм якості навчання й виховання підростаючого покоління. Тому педагогічна спадщина наших великих земляків заслуговує на вивчення, глибоке осмислення і використання в процесі нинішнього становлення національної освіти. Це також дозволить поглибити й розширити концептуальні положення щодо тенденцій розвитку професіоналізму вчителя в Україні в процесі його залучення до світового освітнього простору.

Унікальною за значущістю науково-педагогічних ідей і досягнень педагогічної діяльності є особистість видатного українського вченого, педагога, громадського діяча М. Остроградського (1801-1862), якого за наукові здобутки всесвітнього рівня було обрано академіком п'яти академій наук (Петербурзької, Американської, Туринської, Римської, Паризької), що є переконливим доказом величчя української наукової думки, її провідного місця в загальнонауковому поступі й важливою історико-педагогічною передумовою входження національної освіти й науки у європейську та світову спільноту.

М. Остроградський поєднував наукову й навчальну діяльність, викладав математичні науки в найпрестижніших вітчизняних і зарубіжних вищих навчальних закладах. Ним розроблені теоретичні основи математичного аналізу, диференційного й інтегрального числення, аналітичної та небесної механіки. Він є автором оригінальних і найдосконаліших на той час підручників та науково-методичних посібників [6]. Власні погляди на загальні проблеми освіти, як важливої передумови соціально-економічного розвитку суспільства, М. Остроградський виклав у праці „Роздуми про викладання”, написаній у 1860 році у співавторстві з французьким професором математики І. Блумом. Ця праця є утіленням ціннісних провідних дидактичних ідей вченого.

Аналіз цієї фундаментальної праці дозволив виокремити найважливіші світоглядні позиції вченого щодо державотворчого значення освіти людини; складових професійної компетентності вчителя, що забезпечує якість освітнього процесу в країні. Мета і завдання освіти, на думку М. Остроградського, полягають у входженні особистості у світ науки і людської культури. М. Остроградський у „Роздумах про викладання” визначив два аспекти особистісного фактору освіти: перший – пов'язаний із пізнанням оточуючого світу й набуттям навичок, що дозволяють брати участь у перетворювальній діяльності; другий – пов'язаний із пізнанням самого себе, формуванням мотивацій, інтересів, набуттям навичок, що сприяють самовдосконаленню [5, с. 48-50].

За допомогою освіти, на думку М. Остроградського, у загальну суспільну свідомість закладається також система духовно-матеріальних цінностей: світогляд-

ні, громадянські, моральні, правові, естетичні уявлення, що складають основу духовного життя людини. Він писав: „Добро з надлишком відшкодовує заподіяне зло; і якщо є прагнення зберегти розумові й моральні перемоги попередніх віків, то треба зробити для цього все, що в людській силі. Все інше прийде само по собі” [5, с. 48].

Учений був глибоко переконаний у виключному значенні освіти у політичному, культурному та економічному розвитку суспільства, оскільки тільки професійна компетентність фахівців є головним чинником розвитку науково-технічного прогресу країни, зростання виробництва й покращенням духовно-морального життя суспільства. Отже, педагог уважав освіту найважливішим чинником, що повністю визначає стан суспільства, а головну мету навчання й виховання вбачав у підготовці молоді до майбутньої життєдіяльності на благо держави та людства.

Наприкінці ХХ століття у педагогічній науці було запропоновано нові концепції, в яких було виокремлено цінності соціокультурного життя, особистісної і національної гідності, загальнокультурної і професійної компетентності, культури громадянськості, збереження і розвитку традиційних особливостей української родини, відповідальності перед собою та іншими тощо. Було визначено провідні завдання національного виховання: розвиток духовності учнів на основі загальнолюдських і національних цінностей; допомога у життєвому самовизначенні, моральному, громадянському і професійному становленні; створення умов для самореалізації особистості.

Підготовка майбутніх професійно компетентних фахівців ґрунтується, на думку вченого, на формуванні в учнів міцної бази загальнонаукових знань, світоглядних переконань й цілісного сприйняття світу, і тільки з часом на цьому підґрунті повинна здійснюватися підготовка спеціалістів у своїй справі, серед яких „знайдуться люди, які будуть окрилені науковим ентузіазмом і з бажанням присвятять себе глибоким дослідженням; які відчують, що немає нічого більш захоплюючого, ніж розв'язування важких і корисних задач ...” [5, с. 47].

У „Роздумах про викладання” М. Остроградський зазначав, що залучити учня до системи наукових знань, до логіки наукового пізнання можливо лише за активного сприяння особистості вчителя. Саме тому в змісті роботи він приділив значну увагу визначенню компетентнісних характеристик особистості вчителя, обґрунтуванню вимог до його загальнодидактичної підготовки, рівня спеціальних знань.

Учений не вимагав від педагогів високого рівня знань у всіх галузях. Утім, кожен із них повинен був досконало володіти навчальним матеріалом, що складав предмет його викладання на такому рівні, щоб ці знання стали власними переконаннями вчителя: „Викладач може, у крайньому разі, знати не більше того, ніж він повинен викладати, за умови, що цими знаннями він володіє у всій повноті, зі всіма дрібницями, які можна собі уявити, і зі всіма можливими безпосередніми застосуваннями. Він може без особливих незручностей обмежитися, наприклад, тим, що знатиме арифметику, алгебру й основні поняття фізики та хімії, але він повинен поєднувати знання цих наук з повним їх розумінням. Ніхто у світі не повинен знати про ці речі більше, ніж він, говорити про них краще, порівнювати старанніше, писати – ясніше” [5, с. 53].

Педагог, на думку вченого, повинен обов'язково володіти практичним застосуванням своєї дисципліни для того, щоб уміти цікаво демонструвати наукову теорію в дії. Крім цього, М. Остроградський рішуче наполягав на важливості педагогічної науки для загального розвитку особистості викладача й необхідності її вивчення. Він слушно зауважував, що всі, хто займається питаннями освіти, повинні знати історію педагогічних та методичних пошуків, досвід багатовікових зусиль удосконалення навчального процесу. М. Остроградський зазначав: „Із ча-

сом виникнення світу навчання намагалися зробити доступним для найбільшої кількості людей... Ганебно було б принаймні не віддати належне цим благородним зусиллям. Для тих, хто вивчає цей предмет, було б злочином не тримати у пам'яті не тільки імена дослідників, а також і їхні методи, досліди, одержані ними результати" [5, с. 46].

М. Остроградський закликав педагогів краще досліджувати особистість учнів і слідкувати за їхнім духовним, інтелектуальним і фізичним розвитком. Учителю, за словами вченого, повинен допомогти учневі „пізнати самого себе”, виховати в нього потребу до самоосвіти, самоконтролю та самоаналізу власної поведінки, навчити його узагальнювати та робити об'єктивні висновки. У “Роздумах про викладання” він стверджує: “Викладач повинен, передусім, любити свою професію. Кожен, як для особистого щастя, так і для блага інших людей мусить любити свою професію. Але викладачеві треба більш ніж будь-кому віддаватися своїй роботі, вважати її метою всіх своїх зусиль” [5, с. 54].

Таким чином, визначення М. Остроградським компетентнісних характеристик учителя являє собою сукупність, по-перше, загальнодидактичних і спеціальних професійно значимих ознак, по-друге, якостей учителя-вихователя творчого спрямування. Ці елементи повинні відповідати актуальним соціально обумовленим професійно-педагогічним ціннісним нормам і разом із тим відрізнятися унікальністю його особистості.

Визначення духовності, як провідної характеристики людини, її духовних пріоритетів, обґрунтування системи цінностей, що мають лягти в основу життя і виховання дитини, її освіти, виступають на передній план усього процесу соціалізації. Бажання допомогти дитині спонукає всіх, хто займається вихованням, шукати різні точки зіткнення між різними формами суспільної свідомості, вести діалог, звертатися до витоків національної духовності, що лежать у багатстві української історії, культури, науки, філософії та релігії.

Прогресивні педагоги України все гостріше ставлять питання про повернення системи освіти і виховання до основ християнського світогляду і християнської моралі [1; 8; 9]. Тому нагальним є звернення до педагогічної спадщини Г. Ващенка, якого по праву вважаємо основоположником національної педагогіки. Цінними в цьому контексті є його праці: „Виховний ідеал”, „Виховання волі і характеру”, „Проект освіти в самостійній Україні”, „Загальні методи навчання” [2].

Поступове зростання теоретичного знання впродовж другої половини ХХ століття можна простежити на прикладах зміни парадигм і концепцій освіти, навчання, виховання. Парадигма – модель, система теоретичних, методологічних та аксіологічних настанов, прийнята за зразок для розв'язання наукових завдань членами певного наукового товариства. У сучасній вітчизняній педагогічній науці А. Бойко виокремила такі парадигми виховання: знаннецентричну, культуроцентричну, планетарно-особистісну, обґрунтувала особистісно-гуманістичну [1]. Принципи гуманізму, на яких ґрунтується сучасна особистісно-гуманістична парадигма виховання є похідною системи християнських цінностей.

Г. Ващенком обґрунтовано духовно-моральну парадигму національного виховання, що визначає основним джерелом розвитку особистості її духовність, в основі якої організація навчання і виховання підростаючого покоління на основі християнських цінностей. Ми вважаємо, що у педагогічній діяльності сучасного вчителя ця концепція може бути реалізована на засадах християнських цінностей людського буття в процесі формування ціннісно-змістовної особистісно орієнтованої виховальної взаємодії вчителя й учня.

Компетентність учителя в контексті духовно-моральної парадигми виховання Г. Ващенка визначаємо як світоглядну ерудицію вчителя, що полягає у формуванні особливого духовного стилю професійної діяльності, спілкування і відносин,

становленні його професійної культури в результаті якісної зміни когнітивних, ціннісно-змістовних та емоційних компонентів особистості – як носія духовних цінностей, моральних ідеалів та педагогічної свідомості.

Підкреслюємо, що поняття „компетентність” ми розглядаємо ширше, ніж поняття „кваліфікація”, оскільки воно означає не тільки професійні знання, навички та досвід у певній спеціальності, але й спрямованість особистості – її ідеали, погляди і переконання, інтереси й прагнення, здатність ефективно і творчо використовувати професійно-особистісний потенціал для здійснення особливої місії – зведення Собору Дитячої Душі. Тому якісна сторона виховного процесу безпосередньо залежить від багатства і цілісності внутрішнього світу насамперед учителя.

Внутрішній світ духовності багатовимірний, оскільки вона проявляється в почуттях, думках, учинках людини, її ціннісному світі, моральній поведінці, а також ставленні до інших. Духовність – це синонім високих почуттів, естетично-розвинутого відчуття Краси, прагнення Добра, усвідомлення Істини.

Учитель, що прагне становлення високої духовності власної особистості, в процесі життєдіяльності виробляє низку якостей, які характеризують його поведінку: постійна перевага духовних цінностей над матеріальними; прагнення кращого, що особливо помітно на його високоморальній вчинковій діяльності; спрямованість на розвиток власних здібностей, таланту, творчих сил; усвідомлення критерію вибору цінностей – християнська мораль, національна культура, розширення можливостей досягнення щастя. Учителі, у свідомості яких домінує духовне начало, вельми помітні у суспільному середовищі, вони глибше відчувають мистецтво і красу, схильні до творчості й оптимізму, принципові у протистоянні злу й обстоюванні вищих цінностей, мають широку і глибоку ерудицію, обізнані в галузі релігійної культури.

З огляду на сказане вище, приходимо до висновку, що духовне становлення особистості вчителя включає: по-перше, становлення моральності, прагнення особистістю духовної досконалості (незмінне слідування нормам моралі в будь-яких життєвих ситуаціях); по-друге, оволодіння змістом духовної культури українського народу (глибокі знання в галузі мистецтва, міфології, світової та вітчизняної літератури, широка ерудиція, самостійні оцінні судження, компетентність в галузі національної культури, її релігійної складової – іконопис, храмова культура, духовна музика; цікавість до внутрішнього світу особистості, інтерес до філософських і релігійних вчень); по-третє, становлення громадянськості, національної самосвідомості (глибокі знання історії і традицій власного народу, власної родини; розвиток почуття обов'язку і відповідальності перед своєю країною і народом, громадянської гідності тощо).

Потрібно зазначити, що головне завдання педагога, продиктоване вимогами часу – розвиток власної особистості й одночасно становлення особистості дитини, у якій будуть сформовані високоморальні риси характеру, яка розумітиме цінність скарбів української науки і культури, яка систематично й планомірно буде займатися самовдосконаленням. Ми вважаємо, що виховання плідне тільки тоді, коли воно звернене до духовного життя особистості учня. Сьогодні роль духовного виховання не суперечить світському і розглядається як складова національного виховання і освіти в цілому. Адже духовність породжує шляхетність, допомагає кожній людині стати людиною, а нації – нацією. У цьому сила цілющої християнської моралі.

У гармонії душевного стану вчителя полягає головна мотивація і головна природа його моральної поведінки, що є стрижнем його професійної компетентності в контексті цієї виховної концепції. Г. Ващенко зазначав: „Гармонійність треба розуміти не як розвиток всіх властивостей людини до однакового рівня, а як певну цілісність, при якій кожна здібність посідає в особі те чи інше місце в зв'язку з роллю її в нашому житті і діяльності” [2, с. 183].

Гармонія життя сучасного вчителя реалізується за такими напрямками:

– гармонія в стосунках з іншими людьми, із зовнішнім середовищем. Вона досягається через християнське розуміння любові – стався до ближнього так, як би ти хотів, щоб ставилися до тебе. У сфері взаємодії вчителя й учня цей рівень передбачає рівноправність суб'єктів і утверджує у повсякденному житті почуття власної гідності, без якого неможливий повноцінний розвиток особистості. Практичним утіленням його є добродійні вчинки вчителя й учнів;

– гармонія з власним сумлінням, що забезпечує внутрішній душевний комфорт особистості. Якщо вчитель дорожить власною внутрішньою гармонією, він справедливо ставиться, коли гнівається; говорить правду, коли вигідно обманути; чесно виконує свою працю, коли можна зробити будь-як тощо;

– гармонія з Абсолютом Добра – любити добро і протистояти злу. У професійній діяльності такого вчителя домінують доброзичливість, людяність, віра, надія, любов, емпатія, милосердя й оптимізм.

Приходимо до висновку: якщо суспільство складається з людей, що відчують гармонію душі, то воно саме стає врівноваженим, гармонійним, оскільки в цілому моральний стан суспільства визначається моральним станом його членів. Тільки завдяки самопізнанню вчитель усвідомлює власну значущість і завдяки самовдосконаленню досягає висот людської гідності, душевного оновлення, приходять до щирої віри й активної життєдіяльності для блага своїх учнів, свого народу.

Потрібно зазначити, що до проблеми духовності у формуванні особистості зверталися багато видатних педагогів, як попередників Г. Ващенка, так і тих, чия педагогічна діяльність хронологічно охоплювала другу половину ХХ століття. Зокрема, В. Сухомлинський („Духовний світ школяра”, 1961 р.) розумів духовність як морально-етичне, патріотичне виховання, що ґрунтується на визнанні культу Батьківщини, матері, книги, рідної мови, народних традицій, праці. А найголовніше – це особливий дух школи, це одухотворені поривання, думки, вчинки її вихованців і вчителів. Поняття духовності не було чужим радянській педагогіці, у якій воно розглядалось як фізична досконалість, моральна чистота, духовне багатство, проте відкидалась релігійність.

Таким чином, стрижень професійної компетентності сучасного вчителя складає становлення в його свідомості цілісної картини світу культури, світу цінностей, внутрішнього світу людини як органічної частини певного культурно-історичного часу і простору, оскільки сама думка про виховання в контексті національної культури є однією з найплототворніших у сучасній педагогіці. Головним шляхом становлення професійної компетентності педагога вважаємо шлях засвоєння ним фундаментальних ґрунтовних фахових знань, знань історії становлення й розвитку української національної культури, усвідомлення й дотримання християнських цінностей співіснування у суспільстві та зосередження уваги на систематичному прояві у відносинах з учнями доброзичливості, розуміння, моральної підтримки, толерантності, милосердя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бойко А. М.* Парадигмальні напрями виховання: варіанти вибору / *А. М. Бойко* // Рідна школа. – 2001. – № 3. – С. 7-10.
2. *Ващенко Г. Г.* Твори. Т. 4. Праці з педагогіки та психології / *Г. Г. Ващенко* // [за ред. А. Погрібного]; Всеукр. пед. т-во імені Г. Ващенка. – К. : Школяр: Фада ЛТД, 2000. – 416 с.
3. *Волобуєва Т.* Оновлення змісту професійної компетентності педагогічних кадрів / *Т. Волобуєва* // Рідна школа. – 2006. – № 3. – С. 21-23.
4. *Орлов В. Ф.* Професійне становлення вчителя як предмет педагогічних досліджень / *В. Ф. Орлов* // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1. – С. 42-51.

5. *Остроградський М. В.* Роздуми про викладання / *М. В. Остроградський, І. А. Блум* // Постметодика. – 1996. – № 2. – С. 44-54.

6. *Семеновська Л. А.* Особистісно-соціальна спрямованість педагогічної концепції М. В. Остроградського / *Л. А. Семеновська* // Імідж сучасного педагога – 2003. – № 2. – С. 6-8.

7. *Сластенин В. А.* Професіоналізм учителя як явлення педагогічної культури // *А. В. Сластенин* // Педагогічне образование і наука. – 2004. – № 5. – С. 4-15.

8. *Степаненко І.* Вчитель для XXI століття: європейська перспектива і цивілізаційні виклики / *І. Степаненко* // Вища освіта України. – 2006. – № 4. – С. 48-52.

9. *Сухомлинська О. В.* Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / *О. В. Сухомлинська* // Шлях освіти. – 2002. – № 4. – С. 13-19.

10. *Хлебнікова Т. М.* Діагностика професійної компетентності вчителя / *Т. М. Хлебнікова* // Управління школою: Науково-методичний журнал. – 2006. – № 19-21. – С. 37-39.

АЛЛА ХОМЕНКО, ТАТЬЯНА ЗАЛИВЧА

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛЯ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИДАЮЩИХСЯ ПЕДАГОГІВ ПОЛТАВЩИНИ

Проаналізована проблема професійної компетентності учителя в педагогічному наслідуванні М. Остроградського і Г. Ващенко, обоснована необхідність відродження ціннісно-содержательного духовного потенціала учителя. Раскрыта сущность, структура и пути становления професійної компетентності сучасного учителя в контексті мировоззренческой позиції на образование человека М. Остроградського і духовно-моральної парадигми Г. Ващенко.

Ключевые слова: *М. Остроградський, Г. Ващенко, професійна компетентність учителя, образование, національне виховання, духовно-моральна парадигма.*

ALLA KHOMENKO, TETYANA ZALYVCHA

THE PROBLEM OF TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE WORK OF OUTSTANDING EDUCATORS OF POLTAVA REGION

The article deals with the problem of professional competence of teachers in educational heritage of M. Ostrohradsky and H. Vaschenko, outstanding teachers of Poltava. The necessity of modernizing the system of national education, reviving the teachers' value-meaningful spiritual potential through a combination of educational innovation and best traditions of national and world educational thought is proved. The author reveals the essence, structure and ways of becoming modern teacher competence in the context of M. Ostrohradsky's ideological positions and spiritual and moral education paradigm of H. Vaschenko.

M. Ostrohradsky's views on competence characteristics of a teacher, requirements for its general training, level of specialized training, forming human qualities of an educator, creativity in the process of teaching are analyzed.

It is shown that the realization of spiritual and moral education of H. Vaschenko concept can be implemented on the basis of Christian values of human existence in the process of forming value and personality-oriented interaction between a teacher and a student.

Author determines the professional competence of a teacher as an integral social, personal and behavioral phenomenon that combines motivational and evaluative, cognitive and active components.

Professional competence of a teacher in the context of spiritual and moral educational paradigm of H. Vaschenko as an ideological erudition is defined. It is the formation of a special spiritual style of professional activity, communication and relationships; establishing its professional culture as a result of changes in cognitive quality, value, thoughtful and emotional components of a person, as a carrier of spiritual values, moral ideals and educational awareness.

Keywords: *M. Ostrohradsky, G. Vaschenko, professional competence of teacher, education, national education, spiritual and moral paradigm.*

Одержано 27.02.2013, рекомендовано до друку 6.03.2013.